

FIIA 2/2016

COMMENT

Katri Pynnöniemi & András Rác
Ulkopoliittinen instituutti

Uhkakuvat ohjaavat Venäjän toimintaa > Venäjän uusi kansallinen turvallisuusstrategia ei tarjoa juuri toiveita yhteistyöstä

Venäjän uutta turvallisuusstrategiaa voi pitää kuvauksena maan johdon maailman-katsomuksesta. Edeltäjänsä verrattuna uusi strategia korostaa uhkakuvia ja ongelmia. Sen mukaan kansallisessa turvallisuudessa on kyse kansallisten etujen puolustamisesta, mutta nämä edut määritellään hyvin epäselvästi.

Venäjä hyväksyi vuoden 2015 viimeisenä päivänä uuden kansallisen turvallisuusstrategian, joka korvaa vuonna 2009 julkaistun edeltäjänsä. Kyseessä on jo toinen lyhyen ajan sisällä uusittu ulko- ja turvallisuuspoliittinen asiakirja: joulukuussa 2014 Venäjä hyväksyi uuden sotilasdoktriinin. Doktriiniin tehdyt muutokset liittyivät Venäjän hallinnon näkemykseen, jonka mukaan maahan kohdistuvat uhkat olivat kasvaneet. Samalla doktriini oli osoitus Venäjän ja lännen suhteiden ajautumisesta kriisiin.

Muiden venäläisten strategisten asiakirjojen tavoin uusi turvallisuusstrategia lähtee liikkeelle käsitteiden määrittelyllä. Kansallinen turvallisuus kytketään siinä Venäjän kansallisiin etuihin. ”Kansallinen etu” on itse asiassa strategian kaikenkattava käsite. Kansalliseen turvallisuuteen kohdistuvan uhkan määritellään olevan ”sellainen olosuhteiden ja tekijöiden joukko, joka muodostaa kansallisiin etuihin kohdistuvan vahingon suoran tai välillisen mahdollisuuden”.

Kansalliset edut määritellään strategiassa kuitenkin vain hyvin yleisellä tasolla. Johdannon mukaan kansallisissa eduissa on kyse ”yksilön, yhteiskunnan ja valtion suojelemisen ja kestävä kehityksen turvaamisen kannalta merkityksellisistä

edellytyksistä”. Hieman myöhemmin asiakirja tarjoilee asiasta toisen, hyvin laajan määritelmän, jossa kansallisen edun käsite kattaa niin sotilaallisen puolustuksen, alueellisen koskemattomuuden kuin kansantalouden kilpailukyvyyn parantamisen. Tämä laaja määritelmä muistuttaa jossain määrin läntistä laaja-alaisen turvallisuuden käsitettä.

Turvallisuusstrategian edellisen version näkemys laaja-alaisesta turvallisuudesta ei sekään välttämättä ollut erityisen syvälinen, mutta uudessa strategiassa käsitteellä ei enää ole mitään todellista merkitystä. Strategian jäsentelyn perusteella kansallisen turvallisuuden osa-alueita ovat sotilaallinen turvallisuus, valtion ja kansalaisten turvallisuus, elintason parantuminen, talouskasvu, tieteen ja teknologian kehitys, kansanterveys ja varautuminen epidemioihin, kulttuuri sekä ekologia. Kaikki nämä yhdessä muodostavat laaja-alaisen turvallisuuden käsitteen. Itse strategian tekstissä kansallinen turvallisuus kytketään kuitenkin vain epäselvästi määriteltyihin kansallisiin etuihin. Tämä tarjoaa paljon tulkinnanvaraa Venäjän johdolle.

Eri maiden kanssa tehtävä kahdenvälinen ja monenvälinen yhteistyö on turvallisuusstrategiassa tulkittu strategisen tasapainon osa-

tekijöiksi. Venäjä katsoo maailmanpolitiikassa olevan kyse suurvaltojen välisestä kamppailusta, johon lisä-sävynsä tuo uusien alueellisten toimijoiden nousu. Strategiassa viitataan ennen kaikkea alueellisiin integraatioprojekteihin Euraasiassa sekä strategisten kumppanuuksien ylläpitämiseen Kiinan ja Intian kanssa. Näiden maiden taholta Venäjään mahdollisesti kohdistuvia haasteita sen sijaan ei mainita lainkaan.

Strategisen tasapainon korostaminen käy hyvin yksiin sen kanssa, että strategiassa mainitaan yhdeksi keskeisistä Venäjän kansallisista eduista maan aseman lujittaminen yhtenä johtavista maailmanmahdeista. Kun ottaa huomioon Venäjää vaivaavat rakenteelliset pitkän aikavälin heikkoudet, vaikuttaa siltä, että Kremlissä luotetaan ennen kaikkea Venäjän sotilasmahtiin maan suuruuden takeena – vaikka strategiassa vakuutellaankin Venäjän ajavan rauhanomaista ulkopoliitiikkaa.

Strategisen tasapainon korostaminen heijastelee myös Venäjän näkemystä siitä, että Ukrainan konfliktissa on kyse Venäjän ja lännen yhteenotosta. Länsimaiden Venäjään kohdistamat sanktiot ja Krimin miehityksen sekä muiden Venäjän Ukrainaan kohdistamien sotatoimien tuomitseminen kuitataan viittamalla Venäjän itsenäiseen ulko- ja

Ulkopoliittinen
instituutti

Kruunuvuorenkatu 4

PL 400

00161 Helsinki

Puhelin

(09) 432 7000

Fax

(09) 432 7799

www.fiia.fi

Ulkopoliittinen instituutti on riippumaton tutkimuslaitos, joka tuottaa korkeatasoista tutkimusta poliittisen päätöksenteon ja avoimen keskustelun tukemiseksi niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin.

Korkean laadun varmistamiseksi ainakin kaksi asiantuntijaa lukee ja kommentoi kaikkien instituutin julkaisujen käsikirjoituksia. Julkaisut käyvät lisäksi läpi ammattimaisen kielitarkastuksen ja editointiprosessin. Julkaistavat näkemykset ovat kirjoittajien omia.

sisäpolitiikkaan, joka on strategian mukaan ”nostattanut vastustusta Yhdysvalloissa ja sen liittolaisissa, jotka pyrkivät säilyttämään dominoivan asemansa maailman asioissa”. Länsimaiden toimia kutsutaan eristämispoliitikaksi, ja Venäjän nähdään joutuneen ulkomaiden siihen kohdistaman poliittisen, taloudellisen ja sotilaallisen painostuksen kohteeksi.

Vuoden 2009 edeltäjäänsä verrattuna uusi turvallisuusstrategia korostaa paljon enemmän kansalliseen turvallisuuteen kohdistuvia haasteita, ongelmia ja uhkakuvia. Vastaavasti mahdollisuudet, myönteiset näkymät ja aloitteet saavat paljon vähemmän huomiota. Strategian yleissävy viestii maailmankuvasta, joka liioittelee niin uhkia kuin Venäjän asemaa kansainvälisessä politiikassa ja vähättelee yhteistyön arvoa. Tämän lähestymistavan suurin ongelma on siinä, että uhkakuvien ylikorostaminen voi johtaa Venäjän omaksumaan virallisia linjauksia, jotka eivät auta sitä kohtaamaan edessään olevia haasteita.

Turvallisuusstrategian edustama ajattelutapa on pohjimmiltaan asioihin reagoivaa. Se myös pyrkii jäsentämään kaikki elämän osat alueet turvallisuuden osatekijöiksi. Tämän ajattelun läpileikkaavuutta voi pitää osoituksena vallan keskittymisestä konservatiivisille

silovikeille – niille päättäjille, joiden tausta on Venäjän asevoimissa tai turvallisuuspalveluissa.

Strategiassa nostetaan esiin myös perinteisten venäläisten hengellisten ja moraalisten arvojen puolustaminen, mikä antaa ymmärtää, että näiden arvojen – joita ei strategiassa määritellä – vastustaminen tai edes kyseenalaistaminen voidaan määrittellä uhkaksi kansalliselle turvallisuudelle. Tämä ei lupaa hyvää liberaalien oppositioiliikkeiden toimintamahdollisuuksille Venäjällä.

Venäjän uusi turvallisuusstrategia voidaan nähdä suunnitelmana riippumattomuuspolitiikalle, jonka tavoitteena on turvata Venäjän edut naapurustossaan. Strategia ei tarjoile juurikaan eväitä yhteistyöhakuiseman politiikan tekemiseen. Sen sijaan sitä voi pitää kuvauksena maan johdon maailmankuvasta ja oletuksista, jotka ohjaavat Venäjän toimia tulevaisuuden konflikteissa.